

Grip op informeel onderwijs?

Academische verkenning van dilemma's en praktijkverhalen over informeel onderwijs vanuit het perspectief van religie, recht en samenleving

In het kort

Op vrijdag 15 december organiseert het Centrum voor Religie en Recht in samenwerking met Verus, MissieNederland en VGS een symposium over het thema informeel onderwijs. De bijeenkomst vindt plaats op de Theologische Universiteit Utrecht (Plompetorengracht 3) en duurt van 10.00 – 15.00 uur (inloop 09.30 uur). Sprekers zijn onder andere Paul van Sasse van IJsselt, Renée van Schoonhoven en Gerdien Bertram.

Programma

09.30 uur	Inloop
10.00 uur	Welkom door Leon van den Broeke (TUU)
10.05 uur	Aftrap van de dag door Berend Kamphuis (Verus)
10.10 uur	Panelgesprek: verkenning van dilemma's rond kwaliteit, veiligheid en toezicht – met onder andere Martine Versteeg (MissieNederland) en Pieter Moens (VGS)
10.40 uur	Bijdrage van Paul van Sasse van IJsselt (RUG)
11.00 uur	Korte pauze
11.20 uur	Bijdrage van Renée van Schoonhoven (VU)
11.50 uur	Bijdrage van Gerdien Bertram – Troost (VU)
12.10 uur	Plenaire reflectie en vragen
12.30 uur	Netwerklunch
13.30 uur	Gesprekstafels (3) met gespreksleider + sprekers
14.30 uur	Plenaire terugkoppeling (met deelnemers panelgesprek ochtend)
15.00 uur	Afronding + borrel

Over de sprekers

- **Prof. mr. dr. Paul van Sasse van IJsselt** is bijzonder hoogleraar recht en religie aan de Rijksuniversiteit Groningen en als raadsadviseur verbonden aan de Raad van State.
- **Prof. dr. Renée van Schoonhoven** is hoogleraar onderwijsrecht aan de Vrije Universiteit Amsterdam.
- **Prof. dr. Gerdien Bertram-Troost** is hoogleraar onderwijs in levensbeschouwelijk en pedagogisch perspectief aan de Vrije Universiteit Amsterdam.

Locatie

Het symposium vindt plaats in de aula van de Theologische Universiteit Utrecht (Plompetorengracht 3). Gastheer is prof. dr. Leon van den Broeke, die als hoogleraar rechtstheologie en kerkrecht verbonden is aan de Theologische Universiteit Utrecht. Daarnaast is hij voorzitter van het Centrum voor Religie en Recht.

Aanleiding

Organisaties en vrijwilligers die zich bezig houden met het verzorgen van informeel onderwijs hebben een grote hoeveelheid kennis en gedrevenheid om kinderen meer bij te brengen over bijvoorbeeld religie (kinder(neven)diensten, clubs en catechisatie van lokale geloofsgemeenschappen), cultuur, een tweede taal, over hoe zij op een prettige manier omgaan met elkaar of hoe zij zich verhouden tot de samenleving en de natuur. Informeel onderwijs kan daarom op een heel positieve manier bijdragen aan de ontwikkeling van kinderen.

Geen enkel kind zou onderwijs mogen ontvangen in een omgeving waar onverdraagzaamheid, discriminatie en isolationisme worden gepropageerd. Dat is een politieke en maatschappelijke stellingname die breed gedragen wordt. Een democratie staat of valt immers met de mate waarin zij haar burgers kan ondersteunen om kernwaarden als vrijheid, gelijkwaardigheid en solidariteit in de praktijk te brengen. Zowel het reguliere als het informele onderwijs spelen in het overbrengen van dergelijke waarden een belangrijke rol.

Er zijn echter zorgen over enkele informele onderwijsinstellingen, die een dergelijke rol zouden veronachtzamen. Dit leidde tot de politieke afspraak in het kabinet Rutte IV om sneller te gaan ingrijpen bij informele onderwijsinstellingen en hun vertegenwoordigers wanneer zij anti-integratief, antidemocratisch of antirechtstatelijk opereren. [In een brief](#) aan de Tweede Kamer zette toenmalig minister voor primair en voortgezet onderwijs Dennis Wiersma zijn plannen uiteen. Zo wil de minister inzetten op kwaliteitsontwikkeling en op het verplicht stellen van een VOG voor mensen die actief zijn in het informeel onderwijs.

Een andere belangrijke ontwikkeling is het toezicht op informele onderwijsinstanties. In de eerder genoemde brief worden de contouren van een wetsvoorstel geschetst die toezicht moet rechtvaardigen. Dat is nog geen eenvoudige zaak, [zo stelt ook de Landsadvocaat](#). Want wat valt er onder informeel onderwijs? Hoe ziet een scherpe, juridische afbakening van het anti-integratief, antidemocratisch en antirechtsstatelijk onderwijs eruit? En hoe verhoudt zich dat tot allerlei (constitutionele) vrijheden, zoals de vrijheid van meningsuiting, de vrijheid van godsdienst en de vrijheid van onderwijs?

Vanwege deze fundamentele aspecten is (met name) het toezicht op informeel onderwijs een gevoelig punt. Zo liet de Onderwijsinspectie [in de Volkskrant](#) van zich horen: de toezichthouder ziet zijn nieuwe taak niet zitten. Ambtenaren van het ministerie van OCW [adviseerden tevergeefs](#) eerst onderzoek te doen. Islamitische organisaties deden [zelfs aangifte](#) tegen de oud-onderwijsminister.

Informeel onderwijs vanuit het perspectief van religie, recht en samenleving

De relatie tussen overheid en godsdienst wordt gekenmerkt door gepaste distantie en intrinsieke betrokkenheid. De overheid heeft een rol in het vinden van een balans tussen ruimte voor pluralisme tegenover de noodzaak van sociale cohesie, van de waarde van beleving van de eigen identiteit tegenover het belang van integratie, of van uitingsvrijheid tegenover het verschuldigde respect voor anderen. Het gaat dan om fundamentele thema's als de betekenis van grondwettelijke vrijheidsrechten, de betekenis van burgerschap en de aard van het gebod van gelijke behandeling.

Precies in dit spanningsveld bevindt zich het politieke en maatschappelijke debat rond informeel onderwijs. Een academische verkenning van informeel onderwijs vanuit het perspectief van de verhouding tussen religie, recht en samenleving kan dan ook een verdiepende bijdrage leveren. Relevante (hoofd)vragen in dit licht zijn:

- Hoe raken de beleidsvoornemens rond informeel onderwijs aan de **godsdienstvrijheid, verenigingsvrijheid en de vrijheid van meningsuiting** zoals vastgelegd in de Grondwet en in mensenrechtenverdragen? In hoeverre zijn de inperkingen gerechtvaardigd? Welke dilemma's spelen er rond deze grondrechten?
- Op welke manier speelt de **onderwijsvrijheid** zoals verwoord in artikel 23 Grondwet een rol in de ontwikkeling van toezicht op informeel onderwijs? Welke dilemma's spelen er rond het toezicht?
- In hoeverre dragen de beleidsvoornemens **vanuit pedagogisch perspectief** bij aan het oplossen van de geanalyseerde problemen? Welke andere oplossingen zijn denkbaar?

De sprekers verkennen vanuit bovenstaande perspectieven het vraagstuk en leggen dilemma's en spanningsvelden op tafel. Vanuit deze reflecties staat het verdiepende gesprek centraal.